

אֶל-אֶרֶץ כְּנָעַן: ַּב וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת-כָּל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
מִפְּנֵיכֶם וְאִבְדֹתֶם אֶת כָּל-מִשְׁכְּבֵיכֶם וְאֵת כָּל-צִלְמֵי
מִסְכַּתְכֶם תֵּאָבְדוּ וְאֵת כָּל-בְּמוֹתֵם תִּשְׁמִידוּ:
ַּג וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ וַיֵּשְׁבֹתֶם-בָּהּ כִּי לָכֶם
נָתַתִּי אֶת-הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ אֹתָהּ: ַּד וְהִתְנַחֲלֹתֶם
אֶת-הָאָרֶץ בְּגוֹרֵל לְמִשְׁפַּחְתֵיכֶם לְרֹב תִּרְבוּ אֶת-
נַחֲלֹתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט אֶת-נַחֲלֹתוֹ אֶל אֲשֶׁר-יֵצֵא
לוֹ שְׁמָה הַגּוֹרֵל לוֹ יִהְיֶה לְמִטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם
תִּתְנַחֲלוּ: ַה וְאִם-לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תוֹתִירוּ מֵהֶם לְשָׂכִים בְּעֵינֵיכֶם
וְלִצְנִינִים בְּצַדִּיקֵיכֶם וְצָרְרוּ אֶתְכֶם עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר

תו"א (ב) והורשתם את כל יושבי הארץ. סוטה לז. (ג) ואם לא תורישו את יושבי הארץ. מגילה יא. רש"י

שאמר להם יהושע צעודם צידן: (ב) והורשתם. וגרשתם: משביותם. כמרגומו צית סגלמהון על שם שהיו מסכנין את הקרקע ברצפת אבנים של שיש להשתחות עליהם בפיסוט ידים ורגלים כדכתיב ואצן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה (ויקרא כ"ו): במסכותם. כמרגומו ממכמהון: (ג) והורשתם את הארץ. והורשתם אותה מיושביה ולא וישבתם בה מוכלו להתקיים בה ולא לאו לא מוכלו להתקיים בה: (ד) אל אשר יצא לו שמה. מקרא קצר הוא זה אל מקום אשר יאל לו שמה הגורל לו יהיה: למטות אבותיכם. לפי חשבון יולאי מצרים. דבר אחר בשנים עשר גבולין כמנין השבטים (צ"ב קי"ז): (ה) והיה אשר תותירו מהם. יהיו לכם לרעה: לשבים בעיניכם. לימדות המנקרים עיניכם. מרגום של ימדות שיכיל: וצנינים. פותרין זו הפותרים לשון מסוכת קוליס הסוככת אתכם לסגור ולכלוא אתכם מאין יולא וצא: וצררו אתכם. כמרגומו: העמק דבר

שיטתו מארץ ישראל: (ב) והורשתם. שורש רש משמע דבר וחילופו, כמו הרצה שרשים שמשמעם כך, וכאן הפירוש שמגרשו ומסירו מירושלם, וכך הוא מרגום אונקלוס: ואבדתם את כל משביותם. היינו רצפת אבנים, והנה יש מהם מחובר מעיקרו שאינם נאסרים, אבל מכל

מקום הזהיר בכוונת לאצדס שלא יהיו ניכרין מקום שעבדו ע"ז, ואחר שתלשן מותרין בהנאה כדאיתא בע"ז דף מ"ו דאצני הר שנדלדלו ואין יד אדם מופסת בו אינו נאסר: ואת כל צלמי מסכותם תאבדו. חזר וכתב מלות אצוד, משום שאין זה האצוד דומה להראשון, שאין האצוד שם אלא

אונקלוס

שעא

יִרְדְּנָא לְאַרְעָא דְכְנָעַן: נב וּתְתַרְכוּן ית כָּל יתְבִי אַרְעָא מִן קְדָמִיכוֹן וְתוּבְדוּן ית
 כָּל בֵּית סְגֻרְתָּהוֹן וְיִת כָּל צְלָמֵי מַתְכַתְהוֹן תוּבְדוּן וְיִת כָּל בְּמַתְהוֹן תְּשִׁיבוּן:
 נג וּתְתַרְכוּן ית יתְבִי אַרְעָא וְתַתְבוּן בָּהּ אַרְי לְכוֹן יתְבִית ית אַרְעָא לְמִירַת יתָּה:
 נד וְתַחְסְנוּן ית אַרְעָא בְּעַדְבָּא לְזַרְעֵיכֹן לְסִגְיֵי תַסְגוּן ית אַחְסַנְתָּהוֹן וְלִזְעִירֵי
 תַזְעִירוּן ית אַחְסַנְתָּהוֹן לְדֵי יפּוּק לִיה תַמֹּן עַדְבָּא דְלִיה יְהִי לְשִׁבְטֵי אַבְהַתְכוֹן
 תַחְסְנוּן: נה וְאִם לֹא תַתְרְכוּן ית יתְבִי אַרְעָא מִן קְדָמִיכוֹן וְיִהִי דִי תַשְׁאֲרוּן מְנַהֹן
 לְסִיעוּן נְטָלָן זֶן לְקַבְלֵיכוֹן וְלְמִשְׁרֵינִן מְקַפְכוֹן וְיַעֲקוּן לְכוֹן עַל אַרְעָא דִי אַתּוֹן

העמק דבר

וישצחם בצרן וירשחם אומה כי לכס וגו', אלא
 למדנו עוד דצעינן שידעו צעמא ישיבה שקוינן צוה
 ולא ישיבה בעלמא, והוי כדאימא צינמות דף נ"ב
 בעודר צנכסי הגר וכסבור שלו היא לא קני, והכי
 נמי אי ישבו שלא לשם ירושה לא קנו, אלא והורשחם
 את הארץ וישצחם צה: (גד) והתנחלתם את
 הארץ בגורל. דלף על גב שקנו אומה בכלל
 ירושה, מכל מקום לא זכו כל אחד בנחלתו אלא
 עד שהפילו גורל כדין חלוקת אחים כדאימא צב"ב
 דף ק"ו צ: ד' משפחהותיכם. כל צבע נחלק
 לכמה משפחות צפני עלמן: ד' רב תרבו וגו'.
 למשפחה שיש צה הרבה אנשים חמנו מחו שיש
 צו הרבה חלקים: א"ל אשר יצא לו שמה
 הגורל. חזר ושנה הכתוב דלל כחלוקת אחים
 שאפשר לחלוק בלי גורל, מה שאין כן הארץ דוקא
 בגורל, ומה' כל משפט איש באחוזו שלו: ד' משפחות
 אבותיכם תתנחלו. הגורל לא מהני אלא
 במקום שצטו ולא צצט אחר, מה שאין כן משפחה
 אינו לעיכובא, והרי יש אנשים שאין להם משפחה
 מיוחדת: (גה) ד' שבים בעיניכם. היינו עין
 הדעת, דצבע ארץ ישראל מפתח לע"ז כמצואר
 צמדדש שיר השיירם על הפסוק רחמי את רגלי
 איככה אטנפס, שאותו מקום משיאני לע"ז (א):
 וד' צנינם בצדיכם. היינו עונש באשר חטא
 ישראל בע"ז מטמא את הארץ יומר מגויס, משום
 הכי המה ישלטו צכס: וצדדו וגו'. מחמלה יארו

עקירה ממקומם ומכל מקום מותרין בהנאה, מה
 שאין כן ללמי מסכתם אסור לגמרי, וגם לא מהני
 ציטול כדין אשרה דמשה, ואין לזה תקנה אלא
 באבדו מן העולם: ואת ב"ב במוותם. שאין צהס
 משום ע"ז, שלא נעבדו, אלא שהיה קיבוץ לעובדים
 ע"ז, מכל מקום, תשמידו. שלא יהא זכר לעבודה
 זרה בארץ ישראל: (נג) והורשתם. כאן הפירוש
 מלשון ירושה וכן כתב הרמב"ן: וישבתם בה.
 דרשו בקידושין דף כ"ו צמה מורישו צישיבה, וע'
 נוסחת הגמרא בשאלמות פרשת ויחי: כי ד'כם
 וגו'. טעם הוא האין נקנית כולה צישיבה, והרי
 הוזה מהפקר צעי חזקה כלל שדה צפני עזמה,
 משום הכי פירש הכתוב שאינו כהפקר, אלא, כי
 ד'כם נתתי וגו'. ומתנה כמכירה ונתן מעות היא
 לדעת הר"ח צמוס' קידושין דף כ"ז צ', והכי דעת
 הרמב"ם ושו"ע, אפילו לדעת הפוסקים דמתנה
 אינו כמתן מעות, מכל מקום מתנה הקצ"ה לישראל
 ודאי דומה למכר צמעו מוזמנים. [והכי יש להוכיח
 דעת הרשב"ם דמשמע צב"ב דף נ"ג צ' צד"ה
 אומה קנה כו' דכולהו אשטעבד ללוקח צצביל
 מעותיו כו', משמע דמתנה כהפקר דמי, וצדף
 ס"ז א' הביא ראיה דבארץ ישראל צשני עיירות לא
 נקנה עיר זו צישיבת חצרתה אפילו צמכר יחדו,
 דסבירא ליה דזכית ארץ ישראל דמי למכר]. ופירוש
 ד'כם. היינו לאותו הדור שהם יכונו דרשת
 אותה: ועדיין ראוי היה להיות סדר הפסוק

הרחב דבר

(א) והסיבה לזה דכל שהמקום קדוש ציומה, המגברות הטומאה אשר זה כנגד זה עשה האלהים שמה ציומה,
 ומשום הכי צירושלים שעבודת הקודש צגבורה, אימא צמדדש שלא היה עבודה זרה שלא נעבד צירושלים
 שנאמר ופסיליהם מירושלים ומשומרון [ישעי' י' י], וצבית שני שהיתה קדושת המורה צמעלה עליונה כמש"כ ריש

אַתֶּם יֹשְׁבֵי בָהֶ: וְהָיָה כַּאֲשֶׁר דִּמְיִיתִי לַעֲשׂוֹת
 לָהֶם אֲעֲשֶׂה לָכֶם: פ לֹד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: ג צו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
 כִּי־אַתֶּם בָּאִים אֶל־הָאָרֶץ כְּנַעַן זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 תִּפְּל לָכֶם בְּנַחֲלָה אֶרֶץ כְּנַעַן לִגְבֻלְתֶּיהָ: ג וְהָיָה
 לָכֶם פְּאֵת־נֹגֵב מִמִּדְבַר־צֹן עַל־יְדֵי אֲדוּם וְהָיָה
 לָכֶם גְּבוּל נֹגֵב מִקְצֵה יַם־הַמֶּלַח קְדָמָה: ד וְנָסַב
 לָכֶם הַגְּבוּל מִנֹּגֵב לְמַעַלָּה עֲקָרְבִים וְעֵבֶר צְנָה
 וְהָיָה וְהָיוּ קָרִי תוֹצְאֹתָיו מִנֹּגֵב לְקָדֵשׁ בְּרִנֵּעַ וַיֵּצֵא
 חֵצְר־אֲדָר וְעֵבֶר עֲצֻמָּנָה: ה וְנָסַב הַגְּבוּל מֵעֲצֻמוֹן

תו"א (ב) ארץ כנען לגבולתיה. סנהדרין נא.

רש"י

לד (ב) זאת הארץ אשר תפוצ לבם וגו'. לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ ואין נוהגות במקום
 לארץ הוצרך לכתוב מצותי גבולי רוחותיה כדי לומר לך מן הגבולין הללו ולפנים המצות נוהגות:
 תפוצ לבם. על שם שנחלקה בגורל נקראת חלוקה לשון נפילה. ומ"א אומר על ידי שהפיל
 הקב"ה שריהם של שבעים אומות מן השמיים וכפתן לפני משה אמר לו ראה אין זה עוד כח:
 (ג) והיה לבם פאת נגב. רוח דרומית אשר מן המזרח למערב: ממדבר צן. אשר אלל אדום
 מתחילת מקצוע דרומית מזרחית של ארץ משעת המטות כיצד שלש ארצות יושבות בדרומה של ארץ
 ישראל זו אלל זו קצת ארץ מצרים וארץ אדום כולה וארץ מואב כולה. ארץ מצרים במקצוע דרומית
 מערבית שנאמר בפרשה זו מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיה הימה ונחל מצרים היה מהלך על
 פני כל ארץ מצרים שנאמר מן השיחור אשר על פני מצרים (יהושע י"ג) ומפסיק צין ארץ מצרים
 לארץ ישראל. וארץ אדום אללה לנד המזרח. וארץ מואב אלל ארץ אדום צפוף הדרום למזרח.
 וכשיצאו ישראל ממצרים אם רצה המקום לקרב את כניסתם לארץ היה מעבירם את הנלוס לנד

העמק דבר

לבם, ואחר כך, (נו) והיה כאשר דמיתו לד (ב) צו את בני ישראל. לשון זרות, כאשר
 לעשות להם. לגרשם לגמרי מארץ ישראל: בן הנפקא מינה צין ארץ ישראל לחוץ לארץ הרבה
 אעשה לבם. שמהו גוליס ממנה לגמרי: צדיני תרומות ומעשרות שלא יתנו מזה על זה

הרחב דבר

פרשת תזריע, על כן נתגבר עומתם שפתיים שהוא לשון הרע ושנאת חנם כמש"כ להלן ל"ה ל"ד וצריש פרשת האזינו,
 והיינו משום דלשון הרע הוא מקביל לקדושת המורה כדאיחא בערכין דף י"ז על הפסוק מרפא לשון עץ חיים: